

פרק יב

וְדַעוּ וּרְאוּ כִּי – רַעַתְכֶם רַבָּה
אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה'
לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ

נאום פרידת
שמואל מהעם:
ניקיון כפיים,
תוכחה בעניין
בקשת המלך

תקציר פרק יב

בפרקנו מובא נאומו של שמואל. בנאום ארבעה חלקים, המקבילים בין עבר ועתיד:

עבר: "הנה שמעתי בקולכם" שמואל מנסה להבין מדוע העם רוצה במלך. הוא פותח בזה שהוא שמע לבקשתם של עם ישראל וכעת הוא רק מנסה להבין: "אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עֲשָׂקְתִּי אֶת מִי רְצוֹתִי וּמִי־ד מִי לְקַחְתִּי כְּפָר וְאֲעֵלִים עֵינִי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם". העם מבהירים לשמואל שהוא לא פגע בהם ולא עשק אותם.

עבר: "ועתה התייצבו" כעת שמואל עובר לנאום המרכזי שלו ומדבר על המנהיגים שקדמו למלך. שמואל מזכיר את יעקב ואת משה אהרן, מדלג על יהושע ועובר לצרות שהיו בתקופת השופטים: סיסרא, פלשתים ומואב. שמואל מזכיר שה' שלח את השופטים "אֶת יִרְבֵּעַל וְאֶת בְּדַן וְאֶת יַפְתָּח" כדי להציל את עם ישראל.

עתיד: "אם תיראו... ושמעתם בקולו" כעת מזכיר שמואל את הצרה האחרונה שפקדה את עם ישראל: המלחמה בעמון והבקשה למלך. שמואל אינו מוכיח אותם על הבקשה עצמה אלא מדבר על מה שיקרה בעתיד. שמואל מבהיר שההצלחה של העם והמלך קשורים בצורה ישירה לשמיעת ישראל בקולו של ה'. ובעצם כפי ששמואל שמע לעם בבקשה למלך, כעת צריכים עם ישראל לשמוע בקול ה' וללכת בדרכיו.

עתיד: "גם עתה התייצבו" בשלב האחרון מציג שמואל לעם שהבקשה למלך הייתה שלילית: "וַיִּדְעוּ וַיִּרְאוּ כִּי רָעַתְכֶם רָבָה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה' לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ". הקב"ה מוריד גשם ביום קציר (קִיץ). עם ישראל נבהל מהמראה ומבקש משמואל שיתפלל בעבורם לה'. שמואל מבהיר לעם שהוא אמנם ימשיך להתפלל אך העיקר הוא שמיעתם בקול ה' בעתיד ולעבוד אותו באמת.

ספר שמואל-א

לא

טו

יב

ט

ד

א

שמואל

שאול

דוד

ימי שמואל (פרקים: ד-יב)

פרק ט-יב

משיחת
שאול למלך

יחסי שמואל
ושאול

פרידתו מהעם
תוכחה בעניין המלך

פרק ח

העם מבקש מלך

התנגדות שמואל

משפט המלך

פרק ז

שמואל מכנס העם
במצפה והשיבה לה'

פלשתים תוקפים
ה' עוזר לישראל

על שמואל כנביא
כשופט וכמנהיג

פרק ד-ו

מלחמת אבן העזר
ותוצאותיה הקשות

הארון בשבי
פלשתים

הארון חוזר לישראל

דברי הקדמה של שמואל (א-ב)

ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם

ויאמר שמואל אל כל-ישראל:
הנה שמעתי בקולכם לכל אשר אמרתם לי,
ואמליך עליכם מלך.

ועתה: הנה המלך מתהלך לפניכם (=משמש בתפקידו)

ואני זקנתי ושבתתי (הגעתי לגיל זקנה ואף לגיל שיבה בו השיער הופך לבן)

ובני הנם אתכם (=בני משמשים בתפקידים ציבוריים. הערה: קצת לא ברור כיצד שמואל מדבר כאן אל העם, באופן חיובי בהקשר לבניו, לאחר שהעם טען שהם מושחתים, ראה פרק ח.)

ואני התהלכתי לפניכם (=שימשתו בתפקידים ציבוריים)

מנערי עד היום-הזה

ניקיון כפיו של שמואל (ג-ו)

תגובת העם	דברי שמואל
<p>וַיֹּאמְרוּ: לֹא עֲשִׂיקָתָנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא לְקַחַת מִיַּד אִישׁ מֵאֹמֶה </p>	<p>הֲנֵנִי עֲנוּ בִי (=העידו נגדי) נֶגַד ה' וְנֶגַד מְשִׁיחוֹ (=לנוכח ה' ולנוכח משיח ה', המלך שאול) אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי ? (=האם לקחתי את שורו של מי מכם לעורך אישי שלי או לעורך עבודתי כמנהיג ?) וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי ? (האם לקחתי את חמורו של מי מכם לערכי האישיים או לעורך עבודתי כמנהיג ?) במילים אחרות: האם ניצלתי את מעמדי כדי להשיג טובות הנאה עבורי !? וְאֵת מִי עֲשִׂיקָתִי, אֶת מִי רְצוֹתִי ? (=ואת מי מכם רוצצתי, שברתי ע"י כך שעשקתי אותו ?) וּמִיַּד מִי לְקַחְתִּי כֶּפֶר וְאֲעֵלִים עֵינַי בּוֹ (=ממי מכם לקחתי שוחד שבו כיסיתי את עיני מלראות את האמת בנוגע אליו ?) וְאָשִׁיב לָכֶם (=ואחזיר לכם את השוחד או את מה שלקחתי) הערה: שמואל חוזר על השרש ל.ק.ח כדי להראות להם שהוא פועל בניגוד למלך, המלך רק ייקח מן העם לערכיו האישיים והממלכתיים כמתואר במשפט המלך, פרק ח.</p>
<p>וַיֹּאמֶר (העם): עַד (העם מתכוון להגיד שה' הוא עד בינינו ששמואל נקי כפיים)</p>	<p>פס' ה. וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם: עַד ה' בְּכֶם, וְעַד מְשִׁיחוֹ (=המלך) הַיּוֹם-הַזֶּה כִּי לֹא מְצַאתֶם בְּיָדִי מֵאֹמֶה. (שמואל כנראה מתכוון לומר שאם יטען אדם לאחר זמן ששמואל כן עשה לו משהו, הרי שה' או המלך יהיו עדים שאותו אדם חזר בו מהודאתו הראשונה)</p>
	<p>פס' ו. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם: (אותו) ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מִשְׁהוֹ וְאֵת אֲהָרֹן (להיות נכונים לשליחותו) וְאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם (הוא זה שיהיה עד בינינו)</p>

תוכחת העם על בקשת המלך,
דרישה מהעם ללכת בדרך ה'

(ז-כה)

תוכחת שמואל בענין בקשת מלך

הזמנת העם לדיון פומבי (ז)

וְעַתָּה, הֲתִיעֲבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לְפָנַי ה' (נטכנס לדיון בו כל עד מעלה טענותיו):
אֵת (בנוגע ל:) כָּל עֲדֻקוֹת-ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֵת אֲבוֹתֵיכֶם:

ה' ענה לזעקת אבותיכם במצרים ע"י משה ואהרן שהוציאום והביאום לא"י (ח-ט)

כָּאֲשֶׁר-בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם (ואח"כ החל השעבוד, אז):

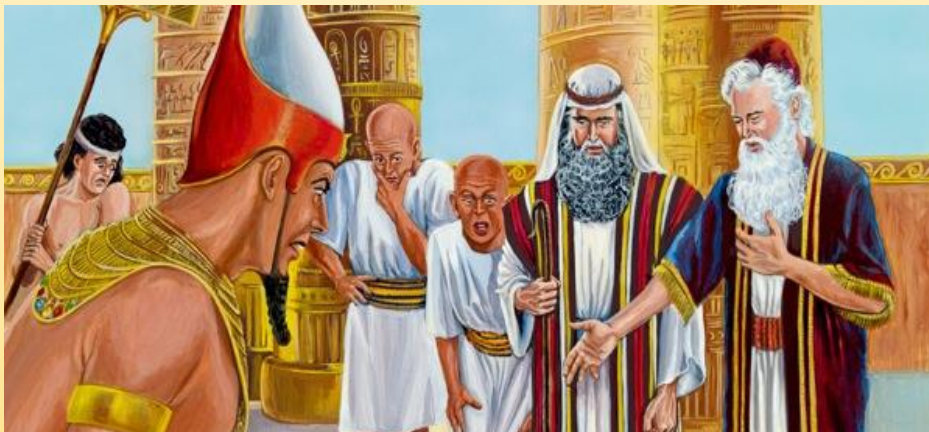
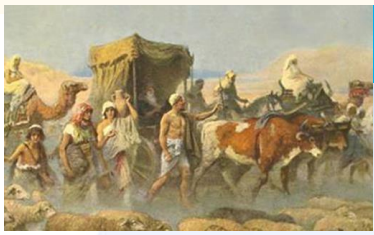
וַיִּזְעֲקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל-ה',

וַיִּשְׁלַח ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֵת אַהֲרֹן,

וַיּוֹצִיאוּ אֶת אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם,

וַיָּשֻׁבוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה (=בא"י)

כָּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם . . .

וַיִּשְׁלַח ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֵת אַהֲרֹן . . .

וַיּוֹצִיאוּ אֶת אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם

וַיָּשֻׁבוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה

תזכורת מתקופת השופטים

שכחת ה' הביאה כל מיני אויבים בתקופת השופטים (ט)

וַיִּשְׁכַּחוּ אֶת ה' - אֱלֹהֵיהֶם, וַיִּמְכְּרוּ (=ה' הסגיר, נתן) אֶתֶם בְּיַד:

1. סִיסְרָא שַׂר-עֲבָא חָצוֹר

2. וּבַיַּד פְּלִשְׁתִּים

3. וּבַיַּד מֶלֶךְ-מוֹאָב,

וַיִּלְחָמוּ בָם.

זעקתם אל ה' ושבתם אליו והתחוננתם שיצילכם (י-יא)

וַיִּזְעְקוּ אֶל-ה', וַיֹּאמְרוּ:

חָטְאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת ה', וַנַּעֲבֹד אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעִשְׁתָּרוֹת,

וְעַתָּה הֲצִילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ, וַנַּעֲבֹדְךָ.

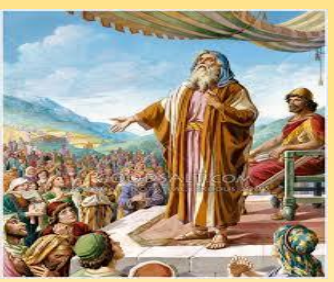
תזכורת מתקופת השופטים

המשך תוכחת שמואל בעניין בקשת מלך

ה' הושיעכם ע"י שופטים שונים (יא)
וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יִרְבֵּעֵל (=גדעון, המושיע מפני מדון)
וְאֵת בִּדָן (אולי שמשון המושיע מפלשתים)
וְאֵת יַפְתָּח (המושיע מפני עמון)
וְאֵת שָׁמוּאֵל (אשר הושיע אתכם מפני פלשתים)
וַיַּצֵּל (ה') אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסְבִּיב, וַתָּשָׁבוּ בְּטַח.

שמואל (נגד פלשתים)

בדן (שמשון ?)

יפתח (נגד עמון)

ירבעל/ גדעון (נגד מדון)

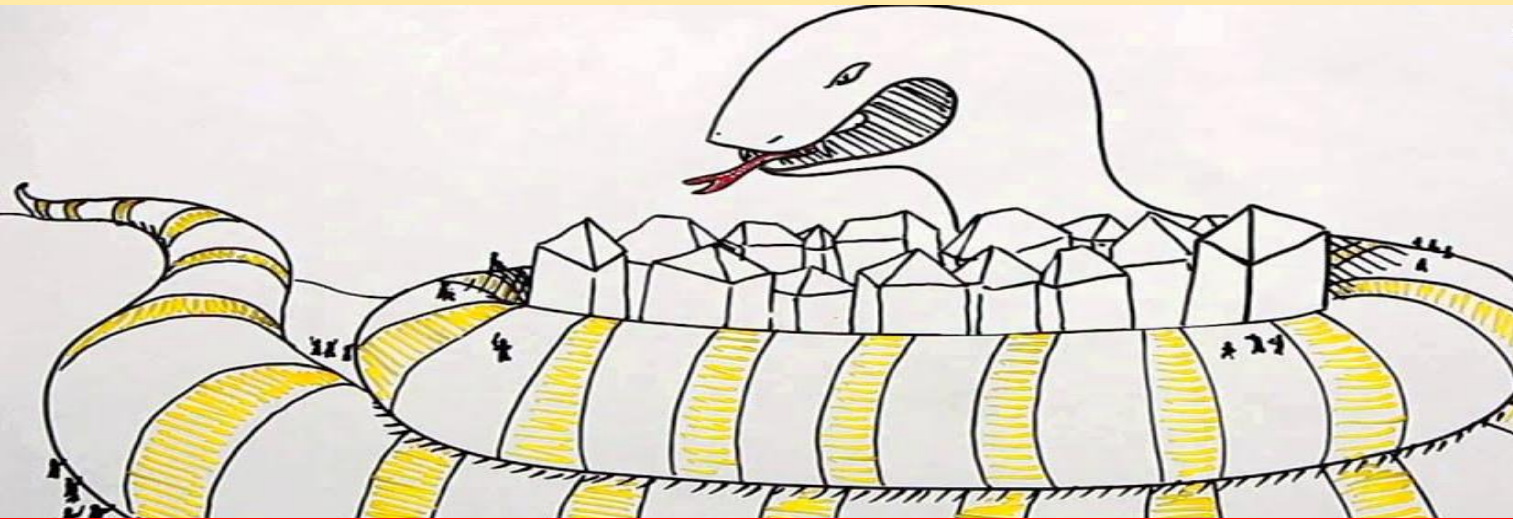
התעקשתם על רצונכם למלך מפחד מלך-עמון

למרות שה' הוא מלככם והוא באמת זה שמושיע אתכם (יב-יג)

וַתֵּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי-עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ לִי (פרק ח, פס' יט)

לֹא, כִּי מֶלֶךְ יִמְלֶךְ עָלֵינוּ, (למרות ש:)

וְהָיָה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם, וְהָיָה נָתַן ה' עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ.

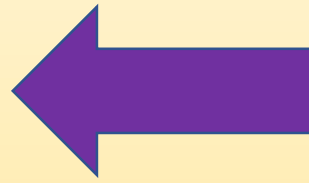
וַתֵּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי-עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם...

תנאי להצלחת מוסד המלוכה בישראל – שמיעה בקול ה' (יד-טו)

לא כתוב !

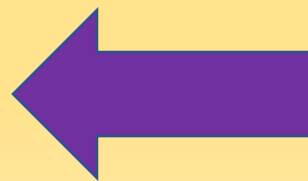
מהמשך מבינים שהכוונה שהתוצאה תהיה
ש"ד ה' לא תהיה נגדכם,
ותהיה לכם עזרת ה' נגד אויבכם

אם תִּירְאוּ אֶת ה' וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ,
וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת פִּי-ה',
(ואם:) וְהִיתֶם גַּם אִתָּם,
וְגַם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם, אַחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם:

וְהִיתָ יָד-ה' בְּכֶם וּבְאַבְתֵּיכֶם

ואם לא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל ה',
וּמְרִיתֶם אֶת פִּי-ה':

רעמים וגשם בעונת הקציר מוכיחים שה' אינו מרוצה מעניין בקשת המלוכה (טז-יח)

אָקָרָא אֱלֹ-ה' וַיִּתֵּן קִלּוֹת (=רעמים) וּמָטָר,

וַדַּעוּ וַיֵּרְאוּ כִּי-רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה'

לְשֹׂאֵל לָכֶם מֶלֶךְ.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹאֵל אֱלֹ-ה': וַיִּתֵּן (ה') קִלְת (=רעמים) וּמָטָר בַּיּוֹם-הַהוּא.

גַּם עָתָה (לא רק בעתיד, גם עכשיו תוכלו לראות

את זעם ה' עליכם)

הַתִּיַעֲבוּ וַיֵּרְאוּ אֶת הַדָּבָר-הַגָּדוֹל הַזֶּה

אֲשֶׁר ה' עָשָׂה לְעֵינֵיכֶם.

הַלּוֹא קָצִיר-חֲטִים הַיּוֹם

(תחילת הקיץ שכבר אין גשמים

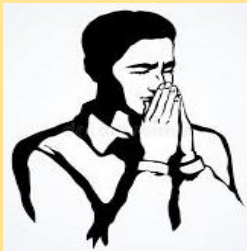
, כמו-כן גשם אז, הוא סימן קללה),

תגובת העם לתוכחת שמואל (יח-יט)

וַיִּירָא כָּל-הָעָם מְאֹד
אֵת ה' וְאֵת שְׁמוּאֵל.

וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֶל שְׁמוּאֵל:
הֲתַפִּיל בְּעַד-עֲבֹדֶיךָ אֵל ה'-אֱלֹהֶיךָ, וְאֵל נַמּוֹת.
כִּי יִסְפְּנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מֶלֶךְ

שמואל מרגיע את העם

ע"י העגת דרישה ללכת בדרך ה' (כ-כה)

אל תתיאשו ותעזבו את ה' למרות שאתם סבורים שיותר כבר אין טעם לעובדו לאחר שחטאתם לו (כ-כא)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם:

אַל תִּירְאוּ! אַתֶּם (אמנם) עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל הָרָעָה-הַזֹּאת (ששאלתם מלך), אַךְ אֵל תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרַי ה', וְעַבַדְתֶּם אֵת ה' בְּכָל-לִבְבְּכֶם.

וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי אַחֲרַי הִתְחַוּ (כי אם תסורו זה יהיה כמו ללכת אחרי התחוו): אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יִצִּילוּ, כִּי תִחַו הַמָּה (אין בהם ממשות).*

ה' עדיין רוצה אתכם ולא יעזבכם (כב)

כִּי לֹא יִטֹּשׂ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, כִּי הוֹאִיל (הסכים) ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹו לְעַם.

אני שמואל אמשיד להתפלל עבורכם לה' ולהדריך אתכם (כג)

גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִי מִחֲטֵא לֵה' מִחֲדַל לְהִתְפַּלֵּל בְּעַדְכֶם, וְהוֹרִיתִי אִתְּכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהִישָׁרָה.

עליכם לירא את ה' אחרת גם מלככם לא יעזור, ותגיעו לסופכם (כד-כה)

אֶךְ יִרְאוּ אֵת ה' וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ בְּאַמֶּת בְּכָל לִבְבְּכֶם,

כִּי רֵאוּ אֵת אֲשֶׁר הִגְדַּל עִמָּכֶם (=עשה לכם דברים גדולים), וְאִם הָרַע תִּרְעוּ גַם אַתֶּם גַּם מִלְכְּכֶם תִּסָּפוּ (=תגיעו לסופכם, תאבדו)

משיחת שאול למלך (פס' א)

וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל
אֶת פֶּדֶי-הַשֶּׁמֶן
(=כד שמן ששימש
כנראה לעבודת ה')

וַיִּצַק עַל רֵאשׁוֹ

וַיִּשְׁקָהוּ (נשיקה היא אות לחיבה, למרות
התנגדות שמואל להקמת מוסד המלוכה הוא
כנראה חיבב מאד את שאול)

וַיֹּאמֶר: הֲלוֹא כִּי מִשְׁחָהָ ה'
עַל נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד (=ה' משח אותך למלך
על עמו ישראל שהם קניינו)